

Työehdot-osasto; Kasvu ja vaikuttaminen -osasto
Björkbacka, Muranen

17.10.2023

Eduskunnan ympäristövaliokunta
YmV@eduskunta.fi

Kirjallinen kuulemispyyntönne 10.10.2023

HE 41/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024

VNS 1/2023 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2024–2027

Ympäristö ja luonnonsuojelu

Hallituksen esitys leikata ympäristöministeriön koko pääluokasta 32 % ja pitää tämä laskettu taso vuoteen 2027 on poikkeuksellinen. Muista pääluokista ei leikata lainkaan, MMM pääluokan 1 % leikkausta lukuun ottamatta. YM:n ympäristö- ja luonnonsuojeluun kohdennettavan rahoitusosioon esitetään 67 milj. euron vähennystä (34 %) vuoteen 2023 verrattuna. Käytännössä leikkauksissa on kyse vesienhoidosta sekä Metso- ja Helmi-ohjelmista. Laajasti tarkasteltuna luonnonsuojelun määrärahojen arvioidaan ympäristöministeriön hallinnonalalla olevan n. 94–95 milj. euroa vuodessa suunnitelmakaudella 2024 - 2027.

Metso- ja Helmi-ohjelmien rahoitus palautettava vuoden 2023 tasolle

METSO- ja Helmi-ohjelmien leikkausperusteena on käytetty edellisen hallituksen päättämien määräaikaisten lisäysten jatkamatta jättämistä. Perustelu on heikko, sillä näin vaikeutetaan jo ennestään Suomelle haasteeksi osoittautuneen Agenda2030 ekologisen kestävä kehityksen tavoitteisiin pääsemistä. Helmikuussa tehdyssä Agenda2030:n toimeenpanon arvioinnissa (https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164657/VN_TEAS_2023_8.pdf?sequence=1&isAllowed=y) selvisi, että Suomen kolme suurinta kestävyysshaastetta ovat ekologinen kestävyysvaje, globaalivastuun vaje ja merkittävät rajoja ylittävät kielteiset kasvihuonekaasuvaikutukset. Ekologisen kestävä kehityksen perusehtona on biologisen monimuotoisuuden ja ekosysteemien toimivuuden säilyttäminen sekä ihmisen taloudellisen ja aineellisen toiminnan sopeuttaminen pitkällä aikavälillä luonnon kestäkykyyn.

Suomen luontopaneeli suosittaa puolestaan 2022 mietinnössään (<https://luontopaneeli.fi/wp-content/uploads/2022/06/luontopaneelin-julkaisu-2-2022-kohti-luontoviisasta-suomea.pdf>) toimenpiteitä pitkäjänteisen ja johdonmukaisen luontopolitiikan aikaansaamiseksi, maa- ja metsätalouden sekä maan- ja vesienkäytön kestävyyslisäämiseksi, globaalin vastuun kantamiseksi ja ylikulutuksen hillitsemiseksi. Yksi Luontopaneelin monista tärkeistä suosituksista on moninkertaistaa Metso- ja Helmi-ohjelmien rahoitus. Leikkausesitys ei ole myöskään pääministeri Orpon hallitusohjelmassa luvattua luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen pysäyttämisen mukainen.

Työehdot-osasto; Kasvu ja vaikuttaminen -osasto
Björkbacka, Muranen

17.10.2023

SAK esittää, että Metso- ja Helmi-ohjelmien rahoitusta jatkettaisiin vuoden 2023 tasolla. Ohjelmista pitäisi tehdä pysyviä ja varmistaa niiden toiminta koko Suomen alueella. Olisi myös selvitettävä hiilikorvauksen sekä muiden luonnon tuottamien hyötyjen lisäämistä osaksi ohjelmien korvausperusteita.

Kuntien ilmastosuunnitelmat takaisin ilmastolakiin ja 2,8 milj. euroa YM:lle koordinaatioon ja seurantaan

Hallitus esittää lisäksi erilaisiin muihin ympäristömenoihin, kuten ympäristötutkimukseen, ympäristön kunnostamiseen, ympäristötehtävien ja kiertotalouden kehittämiseen yhteensä vain 5,8 milj. euroa vuodessa kehyskaudella. Summa on erittäin vaatimaton, kun huomioi tarpeen muuttaa koko nykyinen talousmalli kiertotalouteen perustuvaksi.

Ilmastolakiin tehtiin lisäys vuonna 2030, joka velvoitti kuntia tekemään ilmastosuunnitelman vähintään kerran valtuustokaudessa, kytkemään suunnitelman strategiaansa ja seuraamaan sitä. On huolestuttavaa, että Orpon hallitus poisti tämän lisäyksen ilmastolaista, sillä kunnat ovat aivan keskeinen toimija sen varmistamiseksi, että Suomessa saavutetaan niin vuoden 2025 kuin keskipitkän aikavälin 2050 ilmastotavoitteet. Säästöt eivät ole suhteessa koituihin haittoihin.

SAK esittää, että kuntien velvoite ilmastosuunnitelmien laatimiseen palautetaan ilmastolakiin ja että YM:n tuki- ja seurantatoimia tältä osin rahoitetaan 2,8. milj. eurolla.

RePowerEU-ohjelman määräaikaisella rahoituksella ei voi korvata VNK TEAS-toimintaa

REPowerEU-rahoituksen puitteissa ympäristöministeriön hallinnonalalle kohdentuu kehyskaudella yhteensä 20,5 milj. euron lisärahoitus, josta suurin osuus käytetään tietoperusteisen päätöksenteon tukijärjestelmän tutkimushankkeeseen. Tämä on sinänsä hyvää RePowerEU-rahojen käyttöä, mutta tämä määräaikainen rahoitus tietoperusteisen päätöksenteon tukijärjestelmän vahvistamiselle ei ole perustelu syy lakkauttaa VNK:n vakiintunutta TEAS-toimintaa. VNK TEAS-toiminta on tuottanut paljon ja monipuolista tietoa päätöksenteon ja tiedolla johtamisen pohjaksi. Maailma ympärillämme muuttuu jatkuvasti, niinpä myös yhteiskunnan tietotarpeet muuttuvat nopeasti ja liittyvät yhä laajempiin kokonaisuuksiin ja ilmiöihin (kuten ilmasto- ja energiapolitiikka, kestävä kehitys ja kiertotalous). Yhteiskuntapolitiikan valmistelun, päätöksenteon ja toimeenpanon tulisi perustua tutkittuun tietoon.

SAK esittää, että päätös VNK:n TEAS-toiminnan lakkauttamisesta perutaan ja sille osoitetaan 2023 vuoden talousarvion mukaiset määrärahat.

Yhden luukun malli perusteltu kunhan se ei johda ympäristövalvonnan rapauttamiseen

SAK pitää sinänsä hyvänä panoksia yhden luukun mallin kehittämiseen, jossa asiointi ja lupien haku tapahtuu keskitetysti ja digitaalisesti yhden, toimivan ja käyttäjälähtöisen lupaprosessin kautta. Se ei saa kuitenkaan johtaa siihen, että nopeutetun ja

Työehdot-osasto; Kasvu ja vaikuttaminen -osasto
Björkbacka, Muranen

17.10.2023

yksinkertaistetun lupamenettelyn alttarille jäävät hyvän hallinnon periaatteet, kuten riittävä ympäristövaikutusten arviointi ja oikeussuojakeinot.

SAK pitää hyvänä valtion vuoden 2024 talousarvioesitykseen esitettävää Saaristomeri-ohjelman toteuttamiseen kohdennettua lisämäärärahaa (6 milj. euroa vuodessa v. 2024 ja 2025, 8 milj. euroa v. 2026 ja 10 milj. euroa v. 2027). Se ei kuitenkaan kompensoi mitenkään laajempien vesiensuojelutoimien 40 miljoonan leikkauksia. Esim. Itämeren tila on erittäin huolestuttava myös sen takia, että sinne valuu edelleen myös Suomesta maatalouden ravinteita.

SAK:n mielestä vesiensuojelutoimien 40 miljoonan leikkaukset eivät ole perusteluja.

Hallituksen asunto- ja rakentamispolitiikka on lyhytnäköistä eikä sovi matalasuhdanteeseen

Rakennusala on finanssikriisiä vastaavassa syöksyssä. Rakennusalan konkurssien määrä on 1990-luvun lamaa vastaavassa tilanteessa – rakennusalan yrityksiä on mennyt konkurssiin keskimäärin yksi päivässä kuluvan vuoden maaliskuusta asti. Alan työllisyyden ennakoidaan heikkenevän jopa 40 000 työllisellä, kun suhdannekuopan pohja joskus saavutetaan. Toistaiseksi alan sukellus on näkynyt vasta uudisrakentamisessa ja se pahenee, kun käynnissä olevat hankkeet saadaan valmiiksi sillä uusia hankkeita ei ole odottamassa käynnistymistä. Merkittävä ongelma on, että myös korjausrakentamisen puolella on edessä vaikeammat ajat, etenkin kun yksityiset ja julkiset vuokranantajat pyrkivät minimoimaan menojaan.

Asuntojen uudistuotanto putoaa tänä vuonna Rakennusteollisuuden arvion mukaan 16 000 asuntoon, kun vuonna 2021 määrä oli 47 000. VTT:n arvion mukaan asumiskustannusten pitäminen kohtuullisella tasolla vaatii n. 30 000 uuden asunnon rakentamista vuosittain 2020-luvulla, keskittyen pääkaupunkiseutuun ja suurimpiin kaupunkeihin. Mikäli uudistuotannon taso ei ole riittävää, riskinä on asumiskustannusten nopea nousu pidemmällä aikavälillä.

Erityisen voimakasta rakentamisen hidastuminen on ns. vapaarahoitteisessa tuotannossa. Vapaarahoitteista tuotantoa olisi mahdollista paikata julkisesti tuetulla ARA-tuotannolla, kuten toimittiin finanssikriisin ja 1990-luvun laman aikoihin. Vaikka ARA-tuotanto on ”julkisesti tuettua”, on sen vaikutus budjettitalouteen vähäinen, sillä ARA-tuet maksetaan budjettirahoituksesta erillisestä valtion asuntorahastosta (Var). ARA-asuntotuotanto oli vuositasolla vielä vuonna 2020 noin 10 000 asuntoa, mutta tuotanto on pudonnut noin puoleen vain muutamassa vuodessa. ARA-tuotannon määriä tulisikin tässä tilanteessa kasvattaa ja tavoitella tulevana vuosina 10 000 ARA-asunnon vuosituotantoa.

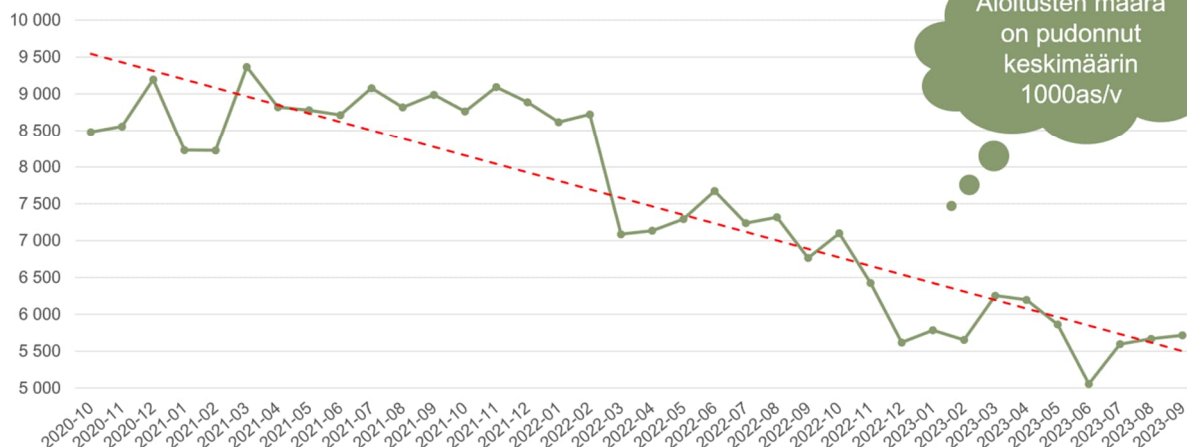
Työehdot-osasto; Kasvu ja vaikuttaminen -osasto
Björkbacka, Muranen

17.10.2023

Alkavat ARA-asunnot

Liukuva vuosisumma

5 716^{-22%}
Vuosimuutos

Hallituksen budjettiriihessä esittelemät toimet ovat täysin riittämättömiä tukemaan alan ahdinkoa. Päätöksistä osa jopa pahentaa alan tilannetta. Hallitus esimerkiksi vahvisti hallitusohjelman kirjauksen asumisoikeustuotannon (ASO) lopettamisesta vuoden 2024 jälkeen. ASO-tuotanto on ollut noin 2000 uutta asuntoa vuosittain eli hallitus leikkaa tämän vuoden tuotantomääriin suhteutettuna asuntotuotannosta pois yli 10 prosenttia. Nykyisessä suhdannetilanteessa on erittäin epätodennäköistä, että asumisoikeus (tai muu ARA-tuotanto) korvautuisi vapaarahoitteisella asuntotuotannolla. Laskusuhdannetta vain vahvistetaan ja seurauksena on enemmän rakennusalan konkurssseja ja työttömyyttä.

ARA-asuntokannan (mm. kaupunkien vuokra-asunnot) yhteiskunnallinen merkitys ei rajoitu pelkästään asunto- ja rakentamispolitiikkaan. Riittävä ARA-tuotanto on mahdollistanut kaupunkipolitiikassa ns. ”sekoittavan asuntorakentamisen”, joka on pitkällä aikavälillä yksi tehokkaimmista keinoista segregaaation torjumiseksi.

Valtion asuntorahaston käyttäminen budjettirahoitukseen on vastuutonta

Valtion talousarvioesityksessä vuodelle 2024 ehdotetaan tehtävän 500 miljoonan euron ylimääräinen tuloutus Valtion asuntorahastosta (VAR) (mom. 12.35.20). Päätös on vastuuton rahaston tulevaisuuden kannalta. VAR:n tarkoitus on tukea kestäväää asunto- ja rakentamispolitiikkaa, ei paikata kunkin hallituksen yllättäviä menoja tai veronleikkauksia. Pääomien irrottaminen VAR:sta muihin tarkoituksiin on myös vastoin rahaston sääntöjä.

Työehdot-osasto; Kasvu ja vaikuttaminen -osasto
Björkbacka, Muranen

17.10.2023

Mitä pienemmäksi VAR:n tase käy, sitä rajallisemmaksi mahdollisuudet nykyisellä tai tulevilla hallituksilla on käyttää ARA-tuotantoa esimerkiksi suhdannepoliittisena työkaluna tai asuinalueiden eriytymisen torjumiseen.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Lisätiedot kansainvälisten asioiden asiantuntija Pia Björkbacka
pia.bjorkbacka@sak.fi
puh. 050 464 5342

elinkeinoasioiden päällikkö Lauri Muranen
lauri.muranen@sak.fi
puh. 040 707 6637